

EROTINIO KAPITALO TEORIJA

Prieš daugiau nei dvidešimtmetį visuomenė gero skonio, sėkmingos karjeros ar santuokos taisyklių ir receptų turėjo kur kas mažiau, nes viską užgožė lozungas „būk toks, kaip visi“. Šių dienų visuomenė gyvena pagal kitokias taisykles ir kuriami nauji sėkmės, pripažinimo siekimo ir gyvenimo pilnatvės atradimo dėsniai. Šiandien buvimas „kitokiam“ neretai padeda būti pastebėtam, įvertintam, tik šis medalis turi dvi puses. Kokią kainą tenka mokėti už pripažinimą, kad esi „ne toks, kaip visi“? Ar tikrai pajėgiame suprasti ir gerbti kitokią meilę ir kitokį gyvenimo būdą?

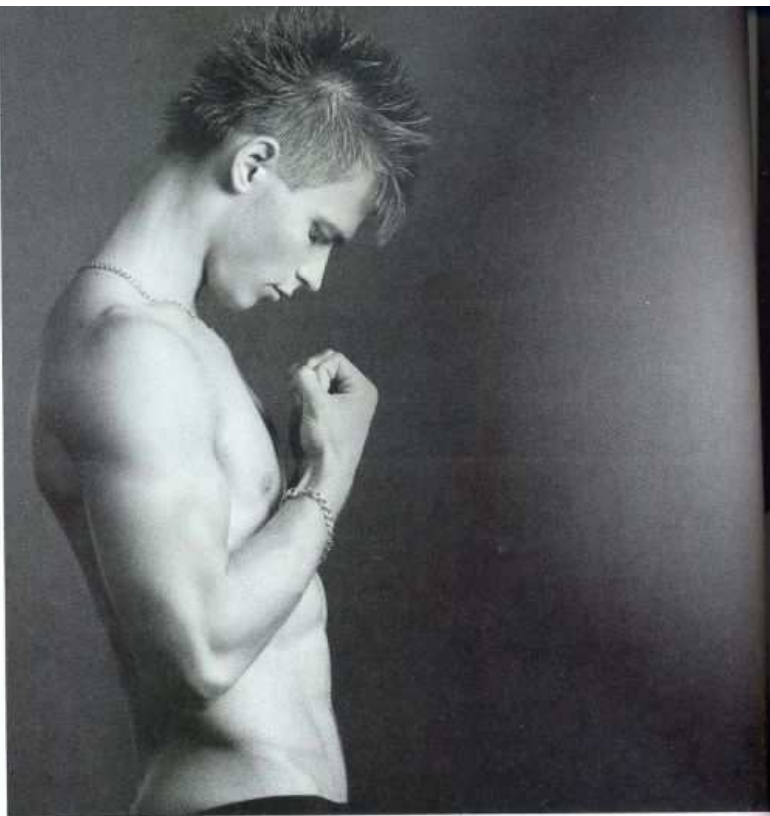
Indrė Vainalavičiūtė

ZODŽIAI IR MINTYS SKIRIASI. Kuo išskirtinė šių dienų seksualinė kultūra ir kokių stereotipų jau pavyko atsikratyti, o kuriuos dar reikia įveikti, kalbamės su Lietuvos socialinių tyrimų centro Demografinių tyrimų institute ir Vilniaus universiteto Lyčių studijų centre besidarbuojančia sociologe Vaida Tretjakova.

„Apie toleranciją lietuviai kalba deklaratyviai, – tvirtino V. Tretjakova. – Šiuo metu aiškiai suvokiama, kad žmogus kitaip kalbėdamas viešumoje rizikuoja pasirodyti mažų mažiausiai atgyvena ar būti apšauktas „laukiniu“. Galime pasidžiaugti bent tuo, kad dažnu atveju tolerancija kitokios seksualinės orientacijos žmonėms deklaruojama, bet turime pripažinti, kad tai dažnai neatitinka realiam gyvenime turimų nuostatų. Deja, kol kas mūsų visuomenėje kitos seksualinės orientacijos žmonės neturi galimybių mėgautis tomis pačiomis seksualinėmis laisvėmis, kurių turi heteroseksualios poros.“ Pašnekovė pabrėžė, kad dažnai galima pamatyti netradicinės lytinės orientacijos poras vaikstančias susikibus už rankų sostinės centre, bet vargu ar toks vaizdas gali būti pastebėtas atokesnėje gatvėje ar provincijoje.

Anot V. Tretjakovos, moterims dėl šio kitoniškumo niekada nebuvo aktyviai prikišama, visuomenė daug dažniau atkreipia dėmesį į viešumoje savo santykių neslepiančius vyrus.

„Nereikėtų pamiršti ir fakto, kad esama žmonių, kurie net eidami aukštas pareigas valstybės institucijose leidžia sau viešai sakyti, kad tolerancija yra dirb-

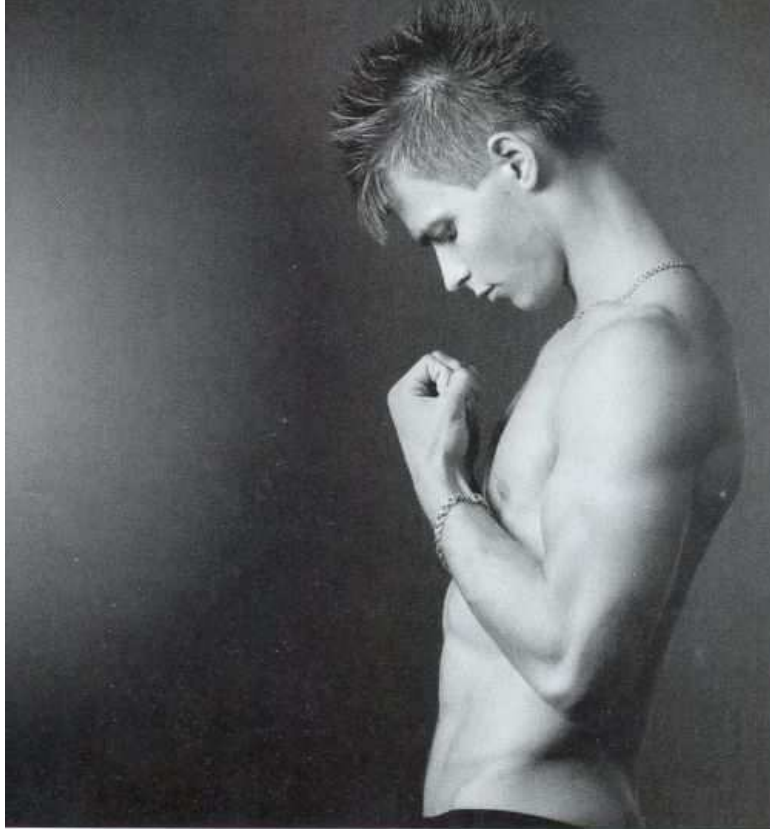
tinai Vakarų kultūros primestas reiškinys, ir didžiuojasi nepakančiomis savo pažiūromis, kurios tam tikra prasme formuoja „tikrąjį vyriškumą“ ir „tikrąjį moteriškumą“, – kalbėjo sociologė ir pridūrė, kad dirbtinai kuriamą tolerancijos ir lyčių lygybės iliuziją mėgstama užglaistyti pagyromis, kad Lietuva turi moterį prezidentę ir Seimo pirmininkę, Finansų ir Krašto apsaugos ministerijoms vadovauja taip pat moterys.

MOTERIMS — DVEJOPI STANDARTAI. „Viskas atrodytu gana gražu, bet net kalbant apie daug pasiekusias moteris nevengiama pakomentuoti jų naujų apdarų ar panašiai, – kalbėjo V. Tretjakova. – Kad ir kiek moteris yra pasiekusi profesinėje veikloje, vis tiek bus vertinama ir kaip ji atrodo, kaip moka atskleisti savo moteriškumą, kaip puikiai jai sekasi derinti profesinę veiklą ir asmeninį gyvenimą.“

Pašnekovės teigimu, lyčių stereotipizavimas mūsų visuomenėje vis dar gajus: „Dažnai kaltė dėl mažo gimstamumo suverčiama moterims, neva jos nenori gimdyti vaikų ir domisi tik karjera. Taip primenant motinystę tarsi bandoma jas grąžinti į stereotipinį vaidmenį ir palaikyti tradicinę vyriškumo ir moteriškumo pusiausvyrą. Ironiška, bet moterys patiria didelį spaudimą: reikalaujama būti geromis motinomis, bet kartu pabrėžiama, kad nesiekianti karjeros ar kitų tikslų moteris taip pat nebus visavertė, tad jos verčiamos derinti šeimą ir kitus interesus.“

„KITOKIŲ“ BAIMĖ. Viena iš nuomonių siekiant paaiškinti visuomenės nepakantumą seksualinėms mažumoms yra tai, kad tokie santykiai prieštarauja gamtai. Argumentuojama, kad gyvūnų pasaulyje negalintys turėti palikuonių gyvūnai atstumiami bendruomenės kaip nevisaverčiai nariai. Šios idėjos šalininkai teigia, kad negatyvios emocijos seksualinių mažumų atžvilgiu kyla todėl, jog jų poros negali pratęsti giminės ir taip nekuria bendruomenei pridėtinės vertės.

Paprašyta pakomentuoti tokius svarstymus V. Tretjakova sakė: „Tokių sąsąjų ieškoti yra spekuliatyvu. Teigti, kad netolerancija seksualinių mažumų atstovams kyla dėl to, jog šie negali susilaukti palikuonių, yra vienpusiška. Moderni kontracepcija sudarė galimybę ir heteroseksualioms poroms mėgautis lytiniais santykiais nesusilaukiant vaikų. Vadinasi, abiem atvejais seksualiniai santykiai tampa atsieti nuo reprodukcijos ir gimstamumo.“ Sociologės teigimu, homoseksualumas kaip reiškinys diskredituoja normatyvinį, ypač vyrų, seksualumą; „Tikro vyriškumo samprata neabejotinai siejama su noru turėti moterį ir su heteroseksualia orientacija.“

Visumai atskleisti būtina atsižvelgti ir į erotinį kapitalą, kuriuo kai kurie žmonės moka gerai naudotis ir tokiu būdu pasiekia tam tikrų pozicijų, tikslų

EKSPERIMENTŲ IR SAVĖS PAŽINIMO LAIKAS. Buvimas „kitokiam“ ir savęs atpažinimo momentas daugeliui netradicinės seksualinės orientacijos žmonių yra esminių pokyčių metas. Žvelgiant į šių dienų seksualumo kultūrą susidaro vaizdas, kad jaunimas linkęs eksperimentuoti su savo jausmais, potyriais ir seksualine tapatybe. Tai demonstruojama aprangos stiliumi, laisvesniu požiūriu į partnerio pasirinkimą ir kitais aspektais.

„Tokie dalykai, kaip aprangos elementai ar ne tokie griežti standartai partnerio lyčiai, galėtų būti siejami su tam tikrais žaidybiniais elementais, atsirandančiais seksualinėje kultūroje, – kalbėjo V. Tretjakova. – Jie yra natūrali seksualinės revoliucijos dalis ir atspindi siekį, kad seksualiniai santykiai turėtų būti įdomūs, įvairūs, dažni ir teikti malonumą. Paauglystėje dažnai eksperimentuojama su skirtingomis seksualinėmis tapatybėmis.“

Anot V. Tretjakovos, tokie dalykai, kurie nėra griežtai specifikuojami, kaip aprangos stilius, yra miesto kultūros atspindys. „Tai būtų galima vertinti vyriškosios metroseksualumo kultūros kontekste ir laikyti tam tikru modernumo siekimo ženklu. Šiuo atveju tradicinis vyriškumas siejamas daugiau su tradiciniame pasaulėžiūroje ar trupučiu provincialumo“, – sakė sociologė ir pabrėžė, kad dažnai jauni žmonės aprangos stiliumi pateikia savąjį „aš“ kaip modernų, neprovincialų ir pažangų. „Kitas įdomus momentas, kai peržengiamos ribos tarp vyriškų ir moteriškų drabužių, aksesuarų, tai leidžia originaliau eksperimentuoti, pabrėžti savo individualumą, išsiskirti iš minios“, – sakė pašnekovė.

EROTINIO KAPITALO NAUDA. Kaip yra tuomet, kai praėjus paauglystei eksperimentai nesibaigia? Dar daugiau, itin naudingas atrodo lygiavertis bendravimas su abiem lytimis, nes kiekvienas iš kontaktų patenkina tam tikrus poreikius: perspektyviam karjeros siekiančiam jaunam vyrui prestižiniame renginyje „protingiau“ pasirodyti su spindinčia ilgakoje gražuole, bet į bičiulį vakarėlį galima nesukant galvos atsivesti partnerį.

Apie tariamą „neapsisprendimo“ laikotarpį V. Tretjakova teigė, kad paprastai savo lytį žmonės identifikuoja puikiai, bet yra tokių, kuriuos sunku „atpažinti“ ir suvokti seksualinę jų tapatybę: „Veikiausiai tik patys žmonės žino, ką jie nori tokiu elgesiu pademonstruoti ir kokios reakcijos laukiama. Kad jų gali būti įvairių – faktas.“

Pašnekovė prisiminė britų sociologės Catherine Hakim išplėtotą erotinio kapitalo teoriją. Savo darbuose ši mokslininkė analizavo ir heteroseksualius, ir homoseksualius santykius bei įvardijo tam tikras charakteristikas, būdingas erotiniam kapitalui.

„Ji teigė, kad, be socialinio, kultūrinio ir ekonominio kapitalo, egzistuoja erotinis kapitalas. Erotinio kapitalo sąvoka slepia tokius dalykus kaip erotinis žaismingumas, seksualinės žinios, išorinis patrauklumas, vaisingumas ir pan. C. Hakim teigia, kad kalbant apie žmonių padėtį visuomenėje negalima apsiriboti socialinio, kultūrinio ar materialinio kapitalo sąvokomis. Visumai atskleisti būtina atsižvelgti ir į erotinį kapitalą, kuriuo kai kurie žmonės moka gerai naudotis ir tokiu būdu pasiekia tam tikrų pozicijų, tikslų“, – kalbėjo A. Tretjakova ir patikslino, kad to nereikėtų suprasti kaip nuolatinio intymaus bendravimo, tai susiję ir su žmogaus žavesiu, mokėjimu bendrauti, tuo, kaip jis patinka aplinkiniams. Erotinis kapitalas padeda kilti karjeros laiptais ir užmegzti daug svarbių dalykinių ryšių.

Teorijos autorė C. Hakim nemanė, kad erotinio kapitalo buvimas yra neigiamas dalykas, atvirkščiai, ji tai apibūdina kaip puoselėtiną žmogiškąjį išteklių, turtą. Ji teigė, kad nėra blogai naudotis erotiniu kapitalu ir gauti iš to naudos, bet tai neturėtų peržengti ribos, kai žmogus tampa negerbiamas ar laikomas amoraliumi.

„Erotiniu kapitalu galima spekuliuoti, žaisti savo seksualine orientacija ar interesais. Kai kurie tai daro. Tai, kad jie pasirenka „bi-“ arba „neapsisprendimo“ situaciją, susiję su tuo, kad tokios idėjos mūsų visuomenėje yra gana naujos ir abejojimas dėl jų yra tam tikras bandymas ištrinti ribas“, – apie žmones, kurie savo seksualine tapatybe stengiasi pritaipyti prie abiejų lyčių, kalbėjo A. Tretjakova. Ji atkreipė dėmesį, kad „neapsisprendžiantieji sunkiai pritaipia prie heteroseksualius santykius propaguojančių žmonių, bet ir homoseksualų bendruomenės į juos žvelgia nepatikliai.“

METROSEKSUALAI IR UBERSEKSUALAI. Erotinį kapitalą sukurti geba ir vyrai, ir moterys. Dėl pastarųjų gebėjimo žavėti diskusijų nekyla, o štai vyriškumo samprata turi ir naujų raidos tendencijų. „Metroseksualumas yra naujas reiškinys, vyriškumo tipas, kuris yra opozicija tradiciniam vyriškumo tipui. Metroseksualams būdinga gerai įvaldytas tam tikras stilius, rengimosi maniera, specifinė kūno kalba, tam tikras elgesys, kuris gali būti šiek tiek tapatinamas su moterišku. Metroseksualumas būdingas išskirtinai miesto kultūrai“, – aiškino sociologė. Uberseksualumas, anot A. Tretjakovos, taip pat yra specifinis vyriškumo tipas, kuris šiuo metu tarsi turėtų keisti metroseksualumą: „Šio vyriškumo tipas turi keletą tradicinių vyriškumo bruožų, jie derinami su moteriškomis savybėmis. Šio tipo vyrai pabrėžia rūpestingumą, švelnumą, išsiskiria išvaizda, elgsena, manieringa kalba, išskirtiniu dėmesiu aksecurams ir pan.“

SIAURASIS POŽIŪRIS Į SEKSUALUMĄ. Charakterizuoti šių dienų seksualumo kultūrą Lietuvoje nėra lengva, nes tai viena iš temų, kurios vis dar nerašytu susitarimu žymimos „tabu“ ir kukliai nutylimos. „Lietuvoje seksualumą suvokiame išskirtinai tik fiziologine prasme, – sakė sociologė. – Kad jame gali būti socialinių elementų ar tai, kad jis yra visuomeninis reiškinys, net nepagalvojama, o tai atima galimybę suvokti, kad jausmai, lūkesčiai kito asmens ar seksualinių santykių atžvilgiu yra intymus asmeninis dalykas. Klaidingai įsivaizduojama, kad tai nėra susiję su kultūrine aplinka, kurioje mes visi gyvename.“ A. Tretjakova pabrėžė, kad kai tam tikra patirtis laikoma itin savita ir individualia, sunku kalbėti apie problemas, susijusias su seksualumu. Anot sociologės, atvirai kalbėti apie seksualumo problemas mūsų visuomenės vertybių kontekste tampa beveik neįmanoma. ■